

U fattè d'u monèchè ca cacattè u liéttè

A tiémpè antichè, zè nē iva spissè la currentè élèttreca, spèciè dè vièrnè quannè sciuccàva e facèa štravèriè pè tutta la vernata. M'arrecordè ca, allora, a Campuascè facèa normalmentè nu mètrè e mmièzè 'è néva.

La cucina, mè rēcordè, ciértè sérè štèa allumēnata sulamèntè da la sciamma dè la cēmmēnèra e nu', tuttè lè criaturè, lānnantè a sentì a tatillè chē ciarrāccuntàvè lè fattariéllè antichè.

Chillè cuntariéllè, forzè, évèné lè štéssè chē cè l'avèa raccuntatè tatonè, quann'issè éva pēccèrillè.

Sa' cummà, tatillè éva d'u 1860 e avèa canusciutè a Garibaldè e a chillè tiémpè dicèa ca éva répubblicanè e lè piacèa la parola 'è Giuseppe Mazzinè.

Mè, lassamè 'a j' la štoria e la politèca, ca qua 'nc'éntra propriè.

Mó a la séra, štèa dicènnè, pè cè fa šta zittè e férme, cè raccuntavè lè fattariéllè e unè 'é chissè fattè éva " U monèchè chē cacattè u liéttè".

Štèa na vóta nu monèchè dè cèrca chē iva facènnè la quèštua pè lè campagnè e addò z' apprēsèntava lè rialàvèné ògliè, vinè, farina, patànè, nucè, mēnnulè e ógni graziè 'é Ddijè.

Allóra 'ncè štèanè lè vijè e zè cammēnàva pè lè tratturè e štrarè mulattierè e spissè zè 'ncuntràvèné purè lè brijantè chē t'assalivèné e tè rēpulivèné 'e tuttè chéllè chē pussèdivè e avija rēngrazià u Signorè sè tè lassàvèné lè mutandè 'nguóllè e la pèllè.

Mò capètattè ca 'štu povèrè monèchè z'alluntanattè nu pochè 'é cchiù a fa 'šta quèštua e pè la vija d'u ritornè lè cuglièttè nottè. E allóra va 'ncérca 'é nu rēciéttè pè passà la nuttata a u sicurè.

Cammēnannè pè campagnè e mulattierè vérè 'a luntanè na lucétta e pènzè " chélla sarà na massarija, mò vagliè e chiédè d'èssè uspètattè".

Zè 'ncammina e arriva a 'šta casétta. Vussè a la porta e da réntre sèntè na vocia cupa ca rēsponnè " chi è chē z'apprēsènta a chēšt'ora a la casa mè'?".

U monèchè rēsponnè " Apritè so' fra' Fusè e chiérè aiutè ca mè so' spèrdutè...".

Allóra la porta z'aprèttè e scèttè fòrè na fémmea chē na faccia d'àngèlè e nu 'mmaccaturè 'ncapè chē dicèttè: ma chē vulètè, nu qua 'ntènémè poštè.

Allóra u monèchè la préja e lè dicè " i' m'accuntèntè dè nu puštariéllè purè rént'a la štalla". E vabbuonè dicèttè la fémmea.. U mannè a durmì a la štalla e mména l'uocchiè a la grazia 'e Ddijè chē tènèa u monèchè pè réntre a lè vèsàzzè.

Va da u maritè e lè dicè: Uéh, u monèchè tè' nu sacchè 'é rròbba chē nu' nnè l'émè maiè višta , sa chē vulémè fa, i' mo u vagliè a chiamà e lè dichè ca cè šta nu poštè a u liéttè, però bašta ca nnè cachè u liéttè, sénno so mazzatè.

Po', facémè na pulènta e quannè quillè piglia suonè, cè la mèttémè sottè u culè ca quillè pè la paura dè lè mazzatè cè lassè tutta la robba qua e zè nē scappè.

U marite ricèttè "va buonè, è na bbóna pènzata".

La fémmea accusì facèttè. Jèttè a chiamà u monèchè e u facèttè j' a dduurmì réntre u liéttè e arrèpètèttè: però "bašta ca nnè mè cachè u liéttè, sénno maritèmmè tè mazzèja. E sa'... quillè te' lè manè pēsantè! ".

U monèchè rēsponnèttè: " ma tè parè? A chēšta étà unè cachè ancórè u liéttè? Štétèvè tranquillè; nnè vè préòccupatè".

A na cèrta ora, doppè chē u monèchè pigliattè suonè, z'auzànnè maritè e mugliéra e jènnè a fa u zrūiziè: Smantànnè chianè chianè u monèchè e lè ficchiànnè nu pochè 'é pulènta sott'u culè e zè nē turnannè a liéttè.

U monëchë sentënnë u calórë dë la pulënta, chianë chianë, zë svigliattë e dicëttë tra sé: “Marònna mè’ chë so’ fattë! So’ cacatë u liéttë... Marònna cummë haja fa! Chištë m’accirrënë!” pënzattë e rësolvëttë: “ Mò sa chë faccë? Më në èschë zittë zittë e më në scappë”.

Accusì u monëchë zë në èscë ‘mpuntë ‘é piérë pë zë në scappa’ k’u ciuccë, ma sëntëttë appriëssë u vucionë dë l’omë “Zë mò’, mó të në va cumm’a nu mariuolë?” Allora u puvëriëllë scappattë lassànnë tutta la ròbba a chëlla gëntë.

Quannë turnattë a u cummëntë, u patrë ‘uardianë addummannattë: “ Fra’ Fusë e u ciuccë e la ròbba a ‘ndovë la sciè lassata?”.

Fra’ Fusë allora ‘rraccuntattë u fattë a u ‘uardijanë.

U ‘uardijanë zë ‘ncazzattë e lë ricëttë nu sacchë ‘é parulaccë e u mëttëttë ‘n castighë.

E accusì lë ddu’ banditë rèpulënnë u monëchë dë la quëštua.

A la finë, po’, tatillë cë facëa purë u panégirëchë ‘ngòppë, dicëttë “štéteve attiénte, ‘uagliunë, sëmpe a lë faccë r’angiulillë, ca là z’annascunnënë lë cchiù riavulillë!”.